

HÍREK

Szótárnap és Kiváló Magyar Szótár díj

2012. október 3-án a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Karán (KRE BTK) zajlott le a nyolcadik Szótárnap, amely keretében a kitüntetett szótárfírók és kiadók átvehették a Kiváló Magyar Szótár díj oklevelet is.¹

A Szótárnap és a Kiváló Magyar Szótár díj az 1990-ben elindult rendszerváltoztatási folyamat kényszerű terméke. E máig tartó, nagyon nehéznek bizonyuló folyamat első éveiben bomlott fel ugyanis a központi irányítású-szervezésű szótárkiadás, ami azután a piacgazdaságban az egyéni kezdeményezések terepévé is vált. A vállalkozás szabadsága természetes módon tette lehetővé, hogy tulajdonképpen bárki szótárfíróként lépjen fel, illetve hogy lexicográfiai termékek előállítására szakosodott, kisebb-nagyobb kiadók jelenjenek meg. A rendszerváltozás után nagyon hamar kiderült, hogy az új gazdasági folyamatok és formák nem feltétlenül tesznek jót a százezrek által munkaeszközként is használt szótárak minőségének, a piac nem tereli a közönséget automatikusan az igényesebb munkák felé. Ellenkezőleg: a könyvpiacon silányabb munkák, illetve olykor ösrégi (tehát korszerűtlen, ezért elméleti szempontból nem elfogadható, gyakorlatilag pedig használhatatlan) szótárak is felbukkantak (például lelkiismeretlen reprint kiadások formájában). Úgyes fülszövegüknek és alacsony árfekvésüknek köszönhetően ezek a termékek gyakran megtévesztették a vásárlókat, és téves irányba kezdték terelni a magyar lexicográfiát mind termékoldalról, mind a használó közönségben kialakult szótárképet illetően.

A lexicográfia elméleti és gyakorlati művelői felfigyeltek erre a nemkívánatos fejleményre, és a további negatív folyamatok feltartóztatása vagy legalább befolyásolása céljából alakult meg 2000-ben Kiss Lajos akadémikus kezdeményezésére és az MTA I. Osztálya támogatásával a Szótári Munkabizottság. (Itt szükséges megjegyezni, hogy a hatvanas-hetvenes években már működött szótári bizottság az MTA-n, az akkori nagy szótári projektumok megvalósításának elősegítésére.) Ez a 27 taggal megalakuló grémium vélte azután célszerűnek, hogy egyéb feladatai között a szótárak minőségével is foglalkozzon. Több alternatív ötlet körüljárása után született meg a döntés (még Magay Tamás 2000–2006 közötti elnöksége alatt, Kiss Gábor tagtársunk kezdeményezése nyomán) a *Szótárnap*, illetve a *Kiváló Magyar Szótár díj* létrehozásáról. A szótári díj szabályzatának kidolgozása, a folyamat adminisztratív hátterének

¹ Lásd mindehhez: Petróczi Éva írása. *Reformátusok Lapja* LVI/42. 9 (2012. okt. 14.); továbbá: <http://mta.hu/naptar/?event=2452>, http://mta.hu/i_osztaly_hirei/ot-kivalo-magyar-szotar-a-viii-szotarnapon-130648/, http://www.kre.hu/nyelveszet/index.php?option=com_content&view=category&id=66&Itemid=125, http://www.kre.hu/nyelveszet/index.php?option=com_content&view=category&id=70&Itemid=129, <http://www.nyest.hu/hirek/szotarnap-a-kilencedik-alkalommal>, <http://www.facebook.com/media/set/?set=a.535531166464449.141697.112300158787554&type=3>

megteremtése és a gyakorlati oldal „bejáratása” már a következő ciklusban valósult meg (2006–2012, elnök: Prószéky Gábor).

A *Szótárnap* célja a szélesebb közönség és a folyamatokat is erősen befolyásolni képes média figyelmének ráirányítása a szótárakra és a minőségi szótári termékekre. Az évente-kétévente, rendszerint októberben (többször maguknak a kiadóknak a szervezésében) megrendezett Szótárnapon egyrészt a könyvkiadók (árusítással is egybekötött) bemutatkozására kerül sor. Azt a tényt pedig, hogy a lexikográfia a tudományos tevékenységek közé tartozik, a programba iktatott előadások jelzik. Néhány alkalommal kerekasztal-beszélgetés keretében írók és költők is megosztották a közönséggel a szótárakkal kapcsolatos élményeiket (2005: „Költők a szótárról” Karafiáth Orsolya, Nádasdy Ádám, Tóth Krisztina, Ferencz Győző részvételével; 2007: „A szótár mint a költészet forrása” Erdős Virág, Háy János, Kukorelly Endre, Szabó T. Anna, Szócs Géza hozzászólásával).

Eddig nyolc Szótárnap zajlott le: (2004, 2005, 2006, 2007, 2008: mind Budapesten, a Kempelen Farkas Hallgatói Információs Központban; 2009: az MTA Nyelvtudományi Intézetében; 2010: az ELTE BTK Tanácstermében; 2012: a KRE BTK Dísztermében). Ezeken összesen 33 előadás hangzott el, az előadók között volt Prószéky Gábor (ötször), Kiss Gábor (négyszer), Pusztai Ferenc (kétszer), Pomázi Gyöngyi (kétszer), Borbás László (kétszer) és még további 18 előadó (köztük Magay Tamás, Bárdosi Vilmos, Klaudy Kinga, Pléh Csaba, Grétsy László, Barna Imre, Fóris Ágota, Hollós Zita, Forgács Tamás). Tartalmukra nézve a leggyakoribb témák a következők voltak: a szótárírás elmélete és gyakorlata, a papír, illetve elektronikus szótárak helyzete, a szótárhasználata irányuló vizsgálatokból kimutatható tendenciák, a szólások szótári megjelenítésének kérdései stb.; elhangzott továbbá több, inkább könyvbemutató jellegű ismertetés is.

Hagyományosan a Szótárnapon kerül sor a *Kiváló Magyar Szótár díj* átadására. Ennek az elismerésnek a gondolata a Szótári Munkabizottság ülésein lezajló közös gondolkodás és viták során merült fel. Az ötlet kitöltése konkrét tartalommal és az első versenyek megszervezése már Gerstner Károly (2006–2012 között titkár) elévülhetetlen érdeme. A szótári díj célja tulajdonképpen az, hogy a szélesebb érdeklődő közönség értesüljön arról, a szakértők a megelőző egy-két év szótári terméséből a versenyre benevezettek közül mely munkákat tartják korszerűnek, hiánypótlónak, könnyen és sikeresen használhatónak, melyeket ajánlják igazán jó szívvel a használóknak. (A versenyszabályzat és a pályázati űrlap letölthető az MTA honlapjáról.)

A versengés forgatókönyve a következő: a kiadók által benevezett szótárakat két-két független szakértő bírálja (nyelvészek, szótárírók, valamint az egyes szakterületek avatott művelői, például nyelvtanárok), az ő nevük nem kerül nyilvánosságra. (A Szótári Munkabizottság tagjai, illetve a könyvkiadók munkatársai nem vesznek/vehetnek részt ebben a folyamatban.) A pályaművek az esetek döntő többségében nyelvi szótárak, ezért az értékelés szempontrendszere elsősorban az ilyen művekben mérhető kategóriákra koncentrál (például a szótár általános felépítése, a szóállomány nagysága, összetétele és elrendezése, az egyes szócikkek szerkezete, a hangtani, a nyelvtani és a jelentéstani információk milyensége, a kollokációk és állandó szókapcsolatok kezelése stb.), továbbá tényező a külső megjelenés (tipográfia, kötés) is. A bírálatok beérkezése után a végső döntést egy 4–5 tagú, lexikográfus és tipográfus szakemberekből álló „főzsűri” hozza meg (ennek elnöke évek óta Kiefer Ferenc akadémikus). A díjat elnyerők oklevelet kapnak, és a nyertes szótárakra rákerülhet (az adott év megjelenésével) a „Kiváló Magyar Szótár” címke.

A díjért a 2007-es első kiíráskor (amikor még öt év szótártermésével lehetett benevezni) 14 kiadó 35 kötete versengett; ez azután 2010-ben és 2012-ben úgy alakult, hogy öt kiadó nevezte be 16 szótárát.

A 2012-es, 8. Szótárnapon délelőtt 10 órától a program zárásáig zajlott a meghívott és résztvevő vállalkozók (Akadémiai Kiadó, Grimm Kiadó, Tinta Könyvkiadó, Morphologic) kedvezményes árusítással egybekötött, elsősorban szótári kiadványokból álló könyvbemutatója, a helyszín a KRE BTK Reviczky utcai épületének aulája volt. Délután 14 órától ugyanitt a díszteremben zajlott a tudományos program: ennek levezető elnöke Fábián Zsuzsanna egyetemi tanár, a Szótári Munkabizottság jelenlegi elnöke volt, akinek bevezető szavai után a vendéglátó intézmény dékánja, Sepsi Enikő nyitotta meg a rendezvényt.

Első programként a negyedik alkalommal kiosztott Kiváló Magyar Szótár díj 2012. évi nyertesének adta át az okleveleket Kiefer Ferenc akadémikus, a zsűri elnöke. A zsűri tagjai ezúttal Fiers Márta szótárszerkesztő, Nádasy Ádám egyetemi tanár és Kiss László tipográfus, tervezőgrafikus voltak. A díjazott szótárak 2012-ben a következők lettek: Hessky Regina: *Német–magyar, magyar–német gyerekasztár* (Grimm Kiadó); Mozsárné Magay Eszter – P. Márkus Katalin: *Magyar–angol munkahelyi szótár* (Grimm Kiadó); Mozsárné Magay Eszter – P. Márkus Katalin: *Angol–magyar munkahelyi szótár* (Grimm Kiadó); Székely Ervin: *Portugál–magyar szótár* (Új Luzitánia Könyvkiadó Kft.); Kövecses Zoltán: *Angol–magyar kifejezéstár* (Akadémiai Kiadó).

A Szótárnap második eseménye az idén 85. életévébe lépő Magay Tamás nyugalmazott egyetemi tanár köszöntése volt. Egykori tanítványai kezdeményezésére ugyanis tisztelgő kötet készült a professzor úrnak a magyar lexikográfiában játszott jelentős szerepe méltatására. Személyes vonatkozásokkal is átszótt köszöntő beszédekkel a kötet szerkesztői (Pődör Dóra KRE, Pintér Tibor MTA Nyelvtudományi Intézet, P. Márkus Katalin Grimm Kiadó) szerepeltek, és meleg szavakkal sorolta az ünnepeit érdemeit a kötet kiadását vállaló Borbás László, a Grimm Kiadó igazgatója is. A 354 oldal terjedelmű, *Szavak pásztora* címet viselő kötetben² huszonhat, magyar és külföldi szerzőtől származó írás kapott helyet, ezek háromnegyede különböző lexikográfiai témákat dolgoz fel. A kötet élén az az interjú áll, amelyet P. Márkus Katalin készített az ünnepeletről, a záró írás pedig Mozsárné Magay Eszter szubjektív vallomása a szülő és a gyermek viszonyáról. Magay Tamás meghatottan, a tőle megszokott bölcs derűvel, az életében iránymutató „három h” (hit, hűség, humor) jegyében köszönte meg a meglepetést.

A harmadik program az előadások blokkja volt. Ezúttal a következő előadók szerepeltek: Hollós Zita (KRE Német Nyelv és Irodalom Tanszék, adjunktus) *EMLex és nemzetközi lexikográfiai projektek: elméleti és gyakorlati perspektívák*; Fóris Ágota (KRE Magyar Nyelvtudományi Tanszék, tanszékvezető) *Mire jó a terminológia?*; Pecsuk Ottó (a Magyar Bibliatársulat főtítkára) *Tulajdonnevek a magyar bibliafordítási hagyományban: sokféleség vagy egységesedés? A Bibliai névtár című kiadvány bemutatása* című előadásukkal.

Fábián Zsuzsanna

² Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.): *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Grimm Kiadó, Szeged, 2012. 354 p.